
PRAYM ÇAND VE HİKÂyecİLİĞİ

Öğr.Gör.Nuray Özenç*

Urdu edebîyatında kısa hikâye türünün kurucularından bir olan Praym Çand'ın asıl adı Dhapat Rae'dir. Banares'de bulunan Pandepur kasabası yakınındaki Lemhi köyünde 31 Temmuz 1880'de doğdu.¹ Babası Munşi Acaib Lal, Pandepur postahanesinde çalışan sıradan bir memurdu. 8 yaşında annesini kaybetti. Kısa bir süre sonra babası ikinci kez evlendi. Yenge diye hitap ettiği üvey annesinin, Dhanpat Rae'nin kişiliğinin gelişiminde önemli katkıları oldu.

Eğitimi: 1885 yılında Lemhi köyüne yakın bir okulda geleneksel Farsça, Arapça eğitime başladı. 1888 yılında bu eğitime İngilizce eklendi. 1893'de Mission School Gurkhpur'da 6ncı sınıfa girdi, üç yıl sonra da Banares Quens College'e kaydoldu.² Aynı yıl Rampurlu zengin bir ailenin kızıyla evlendi ve bir kız çocuğu oldu. Evinin ihtiyaçlarını karşılamak için bir yandan öğretmenlik yaparken bir yandan da kolej eğitimini sürdürdü. ³Çocukken almış olduğu Farsça eği-

* S.Ü.Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi.

¹ Farzanah, Sayyid, Nukuş-e Adab, Maktabah-ye Aligarh Lahor, 1987 s.352, Ahmad Muşarraf, Praym Çand ka Tankidi Mutala'a, Ağustos 1986 s.13, Dastan se Afsanah tak , Urdu Novel ka İrtika, s.79, Saksinah Rambabu, Tarih-e Adab-e Urdu , Mirza Askari, Muhammed Mirza 1986, s.40.

² Farzanah, a.g.e. s.353.

³ Hidayat-ül-lah, Munşi Praym Çand, Takrir-o Tabir Mezamin , New Dehli, Maktabah Cami'a 1983, s.71.

timi kendisinde ilim ve edebîyata karşı büyük bir istek uyandırmıştı. Bu yüzden ilkokul öğretmenliğini sürdürürken ilmî çalışmalara da başladı. Bu dönemde ilk romanı olan "Asrar-e Muhabbet"i kaleme aldı. Ancak bu eserini 1903'de tamamladı.

Hindistan halkı Dhapat Rae'yi yazar olarak ilk kez 1898'de Banares'in pek bilinmeyen haftalık dergisi "Halkın Sesi"nde yayımlanan "Ham Hurma-o-Ham Savab" adlı eseriyle tanıma fırsatı buldu.⁴

Praym Çand 1900'de Government School'da 20 Rupe maaşla öğretmenliğe başladı. Aynı yıl kısa bir süre için Tarinning College Modal'da özel okul müdür adayı olarak çalıştı.

1904 yılında Junior English Teacher'ın açmış olduğu sertifika imtihanında büyük başarı elde etti. Akabinde Allahabad Üniversitesi Hintçe-Urduca özel dil imtihanını verdi ve Portapgarh Government High School'a atandı. 1905'de Kanpur Government High School'a geçti ve üçüncü romanı olan "Kışna"yı yazdı. Yazmış olduğu ilk üç roman toplumsal reformlar üzerinedir ve Praym Çand'ın siyasî fikirlerinin ilk dönemini yansıtmaları bakımından önemlidir.

O dönem Urdu edebîyatı okurları kendilerini düşünmeye sevkedecek romanlardan ziyade aşk ve muhabbet şarhoşluğu, gül ve bülbül, ayrılık ve kavuşma temalı romanlar okumaktaydılar. Praym Çand'la birlikte bu okurlar, maşukun öpülen alnında şebnem gibi parlayan ter yerine, çalışan insanların bedenlerinden yayılan teri, koklamak zorunda kalmıştır.

1905 yılında Bal Vadhu Amşorani isimli Selimpurlu dul bir kadınla ikinci evliliğini yaptı. Bu evlilikten iki oğlu oldu. Oğullarından Amrat Rae kendisi gibi ünlü bir yazardır.⁵ 1910 yılında İntermediate imtihanını verdi. 18 Ağustos 1916'da Gurkhpur Teacher School'da öğretmenlik yapmaya başladı. 1919 yılında B.A. imtihanını vererek üniversite eğitimini tamamladı. 16 Şubat 1920'de Mahatma Gandhi'ni Gurkhpur'da halka yaptığı konuşmadan etkilenerek memuriyetten istifa etmiş ve bu konuda;

"Mahatma Gandhi benim gibi gönlü ölmüş insanların ruhuna can katıyor. Ben bu yüzden 20 yıllık görevimden istifa ettim" demiştir.⁶

⁴ Huseyn Han, Dr. Mes'ud, Praym Çand ki Afsanah Nigari ke Davr, Urdu Afsanah Rivayet aur Masail, Dehli Educational Nareng, Publishing House 1981, s.145-153. (Bu roman 1905 yılında ihtimam Babu Mahadey Purşad tarafından Novel Press'de yayımlandı. "Parma" isimli Hintçe baskısı ise 1907 yılında Indian Press Allahabad'da yayımlandı.)

⁵ Praym Çand oğluna ikinci romanı Ham Hurma-o Ham Sevab 'ın baş kahramanın ismini vermiştir. a.g.e. s3. Rae, Amrat, Praym Çand/mtrc Bilrac, Minra, Dehli National Book Trust 1981 s.45. AKİL, Sayyid Muhammed, Praym Çand ke Hatut se, Dehli 12 Şubat 1935

⁶ Zamanah Kampur, Praym Çand Number, s.179.

Yöneticiliği: 1921'de Marvari Mahbavedyalıya'da özel okul müdürü oldu. 1922'de "Maryava" isimli aylık derginin editörlüğünü yaptı. 1923'de ünlü şair Fırak Gurkpuri ve bir dostunun katılımıyla "Sersuti Press" isimli basımevini kurdu. 1929'da Hintçe dergi Madhuri'nin editörlüğünü üstlendi. Mart 1930'da kendi dergisi "Hens"i çıkardı. Haziran sayısında muhalefete ilişkin yazılar yayımladığı için devlet baskısıyla karşılaştı. Ekim 1935'de bu dergiyi devretti. 22 Ağustos 1931'de "Hens"ın yanısıra "Cageran" isimli haftalık derginin ilk sayısını çıkardı. Ancak kısa süre sonra bu dergiden ayrıldı. 1933 yılında ikinci kez "Cageran"ın editörü oldu ve Mayıs 1934'de bu dergi kapanıncaya kadar çalışmalarını sürdürdü.⁷

Senaryo Yazarlığı:1934'de yıllık dokuzyüzbin Rupe'ye Bombay'daki bir film şirketiyle anlaştı. 31 Mayıs 1934'de "Malmaz Duri" isimli senaryosunu yazdı. 25 Mart 1935'de Banares'e geri döndü.⁸ Ekim 1936'da Somnat'ta sabah 7.30'da 56 yaşında öldü.⁹

Edebî Kişiliği: Hassas, gülyüzlü ve geniş fikirli bir yazar olan Praym Çand, sade bir hayatı benimsemiş, dürüstlüğe ve iyi kalpliliğe önem vermiştir. Sahip olduğu merhamet duygusu, insanlara olan sevgisi ve siyasî basireti pek çok yazara araştırma konusu olmuştur.¹⁰

Praym Çand insanoğlunun huzuruna engel olabilecek hiçbir unsura tahammül gösterememiş, topluma adeta cüzzam gibi yayılan dejenere olmuş geleneklerin karşısında yer almıştır.Eserleri aracılığıyla gözler önüne serdiği meseleler insanoğlunun kurtuluş meseleleridir. O insanı daima özgür görmek istemiştir. Toplumda var olan yersiz gelenekler, baskıcı düzen, feodalite, ekonomik adaletsizlik, kokuşmuş fikirler ona göre, ancak özgür bir ortamda en aza indirilebilir ve insanları belli sınıflara mahkum ya da tebaa yapan sınıf imtiyazları yok edilebilirdi.¹¹

Praym Çand'ın edebî gelişiminde, Hindistan'ın içinde bulunduğu siyasî ortam asgari ölçüde etkindir. İngiliz emperyalizmine karşı verilen mücadeleye kalemiyle katılmıştır. Halk arasında millî şuurun uyanışına paralel olarak bağımsızlık mücadelesi hız kazanmıştır. 1882'de Ananda Mohen Bisu, Sirneyder Nath Naborci ve Yugeniydar'ın katılımıyla Hindistan Birliği'nin temellerinin atılmış ol-

⁷ Ahmad Muşarraf, a.g.e. s.18

⁸ Mahnamah Asia, Julai 1949, s.106-107

⁹ Farzanah, Seyyid, a.g.e, s.351.

¹⁰ Mahnamah Sehil, Hususi Pişkeş, Praym Çand, Fann aur Şahsiyyat 42(1-2) Canveri-Farvari, 1980, Reis Kamer, Şahsiyyat aur Karnamah, Maktabah Aliyah, 1962, s.447, REİS Kamer, Praym Çand ka Samaci-o Tabakatı Şuur, Mahnamah Sehil, Canv, 1980.

¹¹ Çetindor Kamer, Praym Çand (Şahsiyyat Number), Nukuş Lahor 1955, s.5-71, Faruki, Ahmad Sahil, Cami'a Mahnamah Praym Çand Number, 1989, s.60.

ması, Hindistan Kongresi(1885), Swami Duykananda'nın Hint toplumu adına İngiltere'de katıldığı konferans(1862) Bengal'in Taksimi(1905), Müslim League Kuruluşu(1906), Home Rule(Özerklik) Hareketi(1917) gibi önemli ve tarihî olaylar sebebiyle ülke siyasî ve sosyal açıdan karışıklık yaşamıştır.¹²

Bütün bu yaşananlara hayatının büyük bir kısmını öğretmenlik yaparak geçiren Praym Çand da kayıtsız kalamamış ve edebiyat alanında güçlü bir adım atmıştır.

Hikâyeciliği: Praym Çand'ın meşhur olmasındaki en büyük etken, kısa hikâyenin kurucusu olmasının yanısıra bu türde yakalamış olduğu başarı grafiğidir. 1901'de başlayıp 1936'da sona eren yazın hayatında, Hintçe ve Urduca hikâyeye yazmaya 1907'de başlamıştır. 1908'de 5 hikâyeden oluşan ilk antolojisi Suz-o-Vatan, Zamanah Press tarafından yayımlanmıştır.¹³

Praym Çand'ın ilk antolojisi "Suz-o Vatan"dan son antolojileri "Vardat" ve "Zad-e Rah"a kadar yazmış olduğu hikâyeleri incelediğinizde karşımıza dört ayrı dönem çıkar:

I. Dönem: 1909'a kadar olan çalışmalarını kapsar. Bu dönemde yayımladığı "Suz-o Vatan"ın önsözünde yazarı etkileyen siyasî atmosferi yakalamak mümkündür. Bengal'in Taksimi yüzünden karışan ve bağımsızlık marşlarının söylendiği bu dönemden etkilenen yazar; "Her milletin ilim ve edebiyatı kendi döneminin düşünsel anlamda gerçek bir yansımasıdır. Fikirler milletin aklını tahrik eder ve duygular gönüllerde yankı bulur. Edebiyatımızın başlangıç dönemi gaflet sarhoşluğu içinde geçti. O dönem edebiyata dair herşey, romantik gazeller ve birkaç değersiz kissadan başka bir şey değildi.

İkinci dönemde, milletin yeni ve eski fikirleri arasında yaşam ve ölüm mücadelesi başladı. Bu dönemi reformist yaşam biçim önerilerinin düşünülmeyle başladığı dönem olarak kabul etmek gerekir. Hikâyeler daha çok reforma ve yeni buluşlara yönelmiştir. Artık Hindistan'ın millî görüşü yeni çağın merdiveninde bir adım daha ilerlemiştir ve vatanseverlik duyguları insanların gönüllerinde başını yükseltmeye başlamıştır. Bunun etkilerinin edebiyata yansımaması mümkün müdür? Bu birkaç hikâyeye bu etkinin başlangıcıdır. Ve inanıyorum ki giderek fikirlerimiz yükselecek, bu renkli edebiyat ilerki günlerde gelişecektir. Ülkemizin bu tür kitaplara şiddetle ihtiyacı vardır. Bu hikâyeler yeni neslin yüreğine vatan sevgisini aşılayacaktır" der.

¹² İlahi, Mahmud, Praym Çand, Saikah Afsanah, Laknow Utar Pradeş Urdu Academy ,1983, s.184., Makalat Yum Praym Çand, Laknow Utar Pradeş Academy. 1984, s.155, Bayur Hikmet, Hindistan Tarihi, c.3, s.327-467-469-475-556-557.

¹³ Praym Çand Çhatti Patri, c.2, s.75.

Vatanperverlik duygularının işlendiği ve insanları isyana sürüklediği düşünceyle toplatılan¹⁴ bu antolojideki hikâyeler teknik açıdan doğuya has olan kıssalar biçimindedir. Fark yalnızca özgün ve çağdaş olma çabasıdır. "Dunya ka Seb se Anmul Ratan"da yer alan karakterlerin isimleri dahi destansı bir tarzdadır. Örneğin aşık için Dilfekar, Maşuk için Dilfarib seçilmiştir. Vatan sevgisi gibi özel bir amaca yönelik diğer hikâyeleri olan Şeyh Mahmud, Yehi Meyra Vatan (İşte Vatanım), Işk-e Dunya aur Hubbe Vatan (Dünya Aşkı ve Vatan Aşkı)'da da efsane kalıbını kullanmıştır.

Praym Çand vatan sevgisini, bağımsızlık fikrinin önemini, ülkede yaşayan gençlerin kalplerine yerleştirmek istiyordu. Bu amaçla Kasım 1907'den Mayıs 1908'e kadar Zamanah adlı dergide çeşitli makaleler yazdı. Bu makalelerden bazılarında Ghopal Krişna Gohale Gri Baldi gibi bazı vatan severlerden bahsetmiş, ünlü İtalyan Birliği lideri Guiseppe Mazzini'nin hayatından sayfalar sunmuştur.¹⁵

II. dönem: 1909-1920 yılları arasına yayılmış olan bu dönem hikâyeleri tarihî ve reformist fikirleri içerir. I.Dünya Savaşı bittikten sonra Praym Paççisi, Praym Battisi ve Praym Çalisi'deki hikâyeleri yazmıştır.

Praym Paççisi'deki tarihî hikâyeler, ilk dönem hikâyelerine göre kesinlikle kahraman açısından üstündür. Bu hikâyelerde sanatsal olgunluk göze çarpar. Kurgu, tarihî olaylarla kuşatılmıştır. Sade ancak uzundur. Bu hikâyeleri yazarken sahip olduğu millî duygular yansır. Bu yüzden bir çok noktada yaşadığı duygu fırtınası kurgunun kenarlarından çıkar. Betimlemelerde kızgınlığı üst noktalara varır. İnsan fitratını simge ve kinayelerle ortaya koyar, ince teşbih ve istihareler hikâyelerini iki kat güzelleştirir. Bu dönemde yazdığı reformist hikâyelerden Namak ka Daruğa, Hac Ekber, Bey Garz Mahsen, Soteyli Man, Barae Ğhar ki Beyti, Nacat, Mandar, Hun Sufeyd, Andheyra, Sırf Eyk Avaz, Mustear Ghori incelenmeye değerdir.¹⁶ Renkli fikirler ve doğal görünümmler yerine tutkuları ele almıştır. Parıltı az , sıcaklık çoktur. Kurgu basit, birlik düşüncesi hakimdir.

III. dönem: 1920-1932 arası dönemdir. Bu, devlet memuriyetini bırakıp, özgürce vatanın bağımsızlığını haykırmaya hazırım dediği ve hikâyelerinde hayata dair olayları siyasî sonuçlarıyla göstermeye çalıştığı bir dönemdir. Ceyl Bhare ka Tatu, Katl, Satyah Girah vs. bu eserler arasında sayılabilir.

Kaleminin keskinleştiği, korkusuzca herşeyi yazdığı bu dönem, hem hikâyeleri hem de romanları bakımından en verimli dönemidir. Bu dönemde

¹⁴ Suz-o Vatan'ın toplatılmasından sonra Praym Çand adını kullanmaya başlamıştır. Azam, Muhammad, Urdu Afsanah Nigari aur Praym Çand, Mahnamah Camia , c.86, 1989, Şumara(7-8), s.96.

¹⁵ Rejs, Dr.Kamer , Praym Çand, New Dehli Terakki Urdu Bureau 1985, s.85.

¹⁶ Rejs, Dr. Kamar, Vardat ki Mukaddimah, s.18

yazdığı Meydan-e Amil¹⁷ romanını Cevahir Lal Nehru'nun Benim Hikâyem'inin tefsiri kabul eden eleştirmen olmuştur.

IVncü dönem: Bu yalnızca 1932-1936 gibi 4 yıllık kısa bir zamana yayılmıştır. Ancak onun sosyal, toplumsal ve sanatsal açıdan yükselişinde benzersiz bir önem taşır. 1932'de yayımlanan "Angara"(Korlar) 10-12 yıllık siyasî ve toplumsal coşkuların en üst noktasındadır. Bu dönemde ilerici yazarlar hareketine ilgi duymakla kalmamış bizzat bu harekete katılmış ve 1936 toplantısının başkanlığını yapmıştır.Toplumcu Yazarlar Topluluğunun ilk konferansının başkanlık konuşmasında şöyle der:

"Sanatçı ya da yazar doğal olarak toplumcu gerçekçi olur, idealist olur. Onlar dünyanın yaşamak ve ölmek için daha iyi bir yer olması adına tüm çirkinlikleri yok etmek ister. İlerleme her insanın zihninde aynı değildir. Bir sınıf bunu ilerleme kabul ederken, diğer bir sınıf gerileme sanır. Yazar kendi sanatının amacını belirli bir amacın kaydı altına sokmamalıdır.İlerleme şuurumuz şartlara bağlıdır. Şüphesiz sanatın amacı ruhsal zevklerimiz anahtarı olan güzellikleri ortaya çıkarmaktır. Ancak bu güzellikler faydalı yönler içermelidir".¹⁸

1930'dan sonra yazdığı bir mektupta belirttiği gibi artık felsefik bir nitelik taşımayan hikâyeler yazmaz.¹⁹ Praym Çand'ın yaşam felsefesine göre kişinin yaşam süresine paralel olarak, fikir ve hareketleri üzerinde toplum baskısı oluşur. En ünlü hikâyesi Kefen'de ele aldığı iki bencil karakteri duygusuz ve merhametsiz yapanın toplum olduğunu insanlara gösterir. Çok çalıştıkları halde doymak için ekmek, giymek için elbise bulamazlarsa, çalışmaktan ve meşakkatten kazanç nedir bunu sorgular. Bu iki karakterin bencilliğini kapitalist düzene bir başkaldırı olarak sunar. Merhametsiz bir görüntü sergileyen Gheysu ve Madhu'nun davranışını okurlara tasdikletir ve girişte hissedilen vicdanî rahatsızlığı sonuçta yok eder.²⁰ Zad-e Rah(1936) ve Vardat(1937)den sonra birkaç hikâyesi yayımlanmıştır. Geçmişte yazmış olduğu hikâyeleri; renkli fikirler ve ilginç kıssalar içermesine rağmen bu son dönem hikâyeleriyle kıyaslanamaz. Bu noktadan itibaren o, hikâyeleri için olaylardan ziyade insanoğlunun karakterinde gizli olan psikolojik yönlerini hikâyelerinin merkezi yapmaya ve herşeyin detayını vermeye başlamıştır. Hikâyelerinde kahramanlıkları değil, ince nüansları kullanarak hikâyeye katkıda bulunmuştur. Amacı içsel çekişmeleri araştırmaktır.

Dil ve Üslûbu: Praym Çand'ın 36 yıllık edebî arayışta elde ettiği şöhreti; yalnızca hikâyenin kurucusu olması, eserlerinin sayısı ve toplumcu gerçekçi

¹⁷ Bu roman Praym Çand'ın Sersuti Basımevinde 1932'de yayımlanmıştır.

¹⁸ Hans Rac Rahbor, Praym Çand, Dehli Neya Davr Publishers, 1985, s.308. Şahidan, Banu, Şobah Urdu, Munşi Praym Çand aur Dr.Raşid Cihan Allahabad University Allahabad , 1989, s.151, Hanafi, Prof. Semim, Praym ki Mağnaviyyat ka Masalah, 1989, s.51

¹⁹ Reis, Dr.Kamer, Praym Çand ke Hatut se 301.

²⁰Kefen Bölüm I s.17-18-19, Bölüm II s.21, Bölüm III s.23

bir yazar olmasından değil, genel anlayışı, sadeliği, akıcı günlük bir dil ve üslûbu kullanmış olmasındandır. Hakikat yazarlığını seçişi, Hindistan'ın sosyal, toplumsal, iktisadi ve siyasî hayatındaki zıtlıktan kaynaklanmıştır. Bu dönem edebîyatçıları hayalî hikâyelerden hakikat dönemine geçiş yapmışlardır.

Çocukluğunda Mevlana Abdul Halim Şerar, Pandit Ratan Nath Serşar, Mirza Hadi Rüsva ve Molvi Ahmed Ali'nin romanlarını okuyan Praym Çand bir beyanatında dil ve üslûp seçimiyle ilgili şunları söyler:

"Şu ana kadar hangi yazı tarzını benimseyeceğim konusunda karar veremedim. Bazen Bangam'ı naklediyorum bazen Azad'ın arkasından yürüyorum. Bu günlerde Tolstoy'un hikâyelerini okuyorum ve onun tarzına ilgi duyuyorum."²¹

Praym Çand'ın bu açıklamasında Bangam'dan kasıt Babu Bangan Çand Çarçi'nin üslûbudur. Azad'dan kastedilen ise Mavlana Muhammed Huseyn Azad ya da Mavlana Abul Kalam Azad'ın üslubudur.

Banaresli Das Çetar Veydi'nin bir sualini yanıtlarken;

"Ben kimseyi körü körüne takip etmem Pandit Rathan Nath ve biraz da Rabin Dranat Tagor'un etkisi oldu" demiştir.²²

Bir hikâyeci olarak Tagor'dan etkilenmesi son derece doğaldı. Zira Praym Çand başlangıçta Tagor'un Bengalceden Urduca ve Hintçeye çevrilen eserlerini okudukça hikâyeye yazarlığına ilgi göstermiştir. O dönemde Bengalce'de batı üslubunda yazılmış pek çok eser vardı.

Praym Çand ilmî, kitabî, edebî ve şairane bir üsluba sahip biri olarak bu niteliklerini kendi sosyal ve toplumsal şuurla harmanlayarak nesre aktarmıştır. Delhi Cevahir Lal Üniversitesinin yaptığı araştırmada çağdaşları ve o dönemin diğer eğilimleri araştırıldığında Praym Çand'ın Bazar-e Husn, Gayudan, Guşeye Afiyat isimli romanları teknik, biçim ve usul bakımından değişen ve gelişen üslubunun yükselişi olarak örneklendirilmiştir.²³

Praym Çand Urdu ve Hintçe her iki dile de oldukça hakimdi. Çağdaş olan edebîyatçılar arasında Urduca eser veren pekçok kişi Farsça ve Arapça kelime ve terkipleri gereğinden fazla kullanmışlar, Hintçe yazarlar ise Sanskrit

²¹ Reis, Dr. Kamer, Praym Çand ka Tenkidi Mutalaa ez, Praym Çand Number, Zamanah Kanpur

²² Praym Çand ke Hatut, s.203

²³ İcaz, Huseyn, Muhtasır Tarih-e Adab-e Urdu, Dehli Kitapghar, 1964, s.382, Ansari Ahtar, Urdu Nesir ke Asalib aur Praym Çand, Mecmua Mazamin Aligarh, Foreigns Book House, 1945, b,195, Ansari, Gafil, Praym Çand ke Uslub ka İrtika, Utar Pradiş, 1987, s.390

kökenli kelimelere ağırlık vermişlerdir. Praym Çand da başlangıçta ağır bir dil kullanmış ise de süratle bunu bir tarafa bırakmış ve akıcı bir dili benimsemiştir.²⁴

Praym Çand'ın hikâyeciliğinde en yüksek nokta son dönem eserlerinde görülür. Bunun en önemli etkeni yazı üslûbu ve ilmî şuuru olarak gösterilir. Bölünme, karışıklıklar, göç, mülkiyetin sonu, tarımsal ilerlemeler, işçi kıskırtmaları, eğitim ve öğretimin yaygınlaşması, komşularla savaşlar, azınlıklara uygulanan adaletsizlik, insan kayırma ve işsizlik, artan şiddet vb.ulusal meseleler ortak insanlık yaşamı üzerinde derin etkiler yapmış ve bu dönem Urdu hikâyeciliğinde insanlık psikolojisini sunmak için ifade, üslûb ve teknikte yenilikler denenmiştir. İnsanın içe dönük yaşamının tasvir ve anlatımına olan eğilim artmıştır. Toplum-sal Gerçekçi edebîyatla kendi bağıni kuran Praym Çand bunu kendine has bir tarza oturtmuştur.²⁵

Urduca-Hintçe Hikâyeleri ve Antolojileri

Praym Çand'ın hikâyelerinin toplam sayısı hakkında birtakım itilaflar vardır. Dr. Kamer Reis hikâye sayısının 192 olduğunu öne sürerken²⁶, Prof.Dr. A.B.Aşraf, 204 adet hikâyesinin bilindiğini ve Urdu edebîyatında Mantu'nun 250 hikâye ile kendisini izlediğini vurgular.²⁷ Cafer Rıza yapmış olduğu geniş bir araştırmaya dayanarak; başlangıçta Urduca ve Hintçe'de yazmış olduğu hikâyelerin toplam sayısının 289 olduğunu ancak 1977'de yapmış olduğu ikinci araştırmada Praym Çand'a izafe edilen hikâyeler yüzünden sağlıklı bir sayıya ulaşamadığını belirtmiştir²⁸. Saliş Zeydi "Praym Çand'ın Hikâyeleri" isimli makalesinde 280 hikâyesini basım tarihleriyle vermiştir. Ancak bu listeye Son Sudak, Durga Das, Cangıl ki Kahaniyan, Beytiyon Vali, Vadhnu, Beyvah, Şir aur Larka, Pagal Hatti, Mittu, Thakur ka Kavva, Gubare ka Çeyta, Do Billiyon ki Kahani isimli 12 hikâyesini dahil etmemiştir.²⁹ Praym Çand'ın çağdaşı olan ve aynı adı taşıyan Pencaplı bir yazarın kitapları Ancuman-e Tarakkki-e Urdu Kütüphanesinde bulunmaktadır. Ona ait hikâye kitaplarının baş ve orta bölümünde yalnızca Praym Çand yazarken sonunda Pencaplı Praym Çand ibaresi bulunmaktadır. Bu kişinin

²⁴ Ram, Purşad Khusla, Praym Çand aur Hindustani Zeban, Cami'a Milliyah İslamiyah New Dehli , 1989, s.49.

²⁵ Reis, Dr. Kamer, Praym Çand Numaindah Afsanah Aligarh Maktabah Elfazl, 1981, s.5.

²⁶ Reis, Dr.Kamer, Praym Çand ki Kahaniyan ka Mutala'a, 1967, s.99,132

²⁷ Aşraf, Prof.Dr.Ahmad Bahtiyar, Masail-e Adab ki Tankid-o-Tacziyah, Sang-e Mil Publications, Lahor, 1995, s.354.

²⁸ Çağfar Rıza, Praym Çand Kahani ka Rahnumah, Madhu 1969, s.395, Çağfar Rıza, Praym Çand Fann aur Tamir-e Fann, Allahabad, 1977, s.310.

²⁹ Adı geçen eserler Praym Çand'ın Zamin-e Kaman isimli antolojisinde yer almaktadır. Ulvi, Vahacud-Din Cami'a Milliyah İslamiyah, Mahnamah, Şumara(7-8), New Dehli, 1989, s.158-159.

asıl ismi Şorani Praym Çand'dır. İki eseri (Katil ki Mal) ve (Berat) yanırlıklıla Praym Çand'ın antolojisine alınmıştır.

İsim	Yayınlanma Tarihi	Hikâye Adedi
Suz-o-Vatan	1908	5
Praym Paççisi(1-2)	1910-1918	25
Praym Pattisi(1-2)	1920	31
Hak Parvanah	1928	16
Hab-o- Hayal	1928	14
Firdevs-o-Hayal	1929	11
Prayma Çalısı(1-2)	1930	40
Ahir-e Tuhfah	1934	13
Zad-e Rah	1936	15
Dudh ki Kıymet	1937	9
Vardat	1938	15
Katıl	Bilinmiyor	4
Deyhat ke Afsanah	1939	12
Meyre Bihterin Afsanah	Bilinmiyor	11
Zamin-e Kaman	1957	9

Praym Çand'ın Antolojilere dahil olan ve olmayan Urduca ve Hintçe toplam 293 hikâye, 6 drama, 9 çeviri ve 15 romanı bulunmaktadır.

Hikâye Adı	Basım Yeri	Basım Tarihi
İřk-e Dünya aur Hub-e Vatan	Suz-o Vatan	Nisan 1908
Dunya ka Seb se Anmul Ratan	Suz-o Vatan	Ağustos 1908
Şeyh Mahmud	Suz-o Vatan	Ağustos 1908
Silah-e Matam	Suz-o Vatan	Ağustos 1908
Yehi Meyra Vatan	Suz-o Vatan	Ağustos 1908
Gunah ki İgan Kand	Zamanah	Mart 1910
Seyr Derviş	Zamanah	Nis-Haziran 1910
Şikar	Zamanah	Haziran 1910
Rani Sarandha	Zamanah	Eylül 1910
Bey Gorz Mohsen(Praym Paç.)	Edib	Eylül 1910
Barae Ghar ki Beyti (Praym Paç.)	Zamanah	Aralık 1910
Vakarmah Deyta Katiga	Zamanah	Ocak 1910
Kiriřmah İntikam	Zamanah	Şubat 1911
Donon Taraf se	Zamanah	Mart 1911
Raca Hordal	Zamanah	Nisan 1911
Menzil-e Maksud	Zamanah	Ağust-Eylül 1911
Bari Behen	Edib	Temmuz 1911
Hof-e Rusvai	Edib	Eylül 1911

Ah-e Beykes	Zamanah	Ekim 1911
Aliha	Zamanah	Ocak 1912
Mamta	Zamanah	Şubat 1912
Alim-e Bey Amel	Zamanah	Haziran 1912
Keyfer-e Kirdar	Edib	Temmuz 1912
Dhuke ki Tatti	Edib	Kasım 1912
Munavan	Zamanah	Temmuz 1912
Rac Hat	Zamanah	Aralık 1912
Tirayya Çaltar	Zamanah	Ocak 1913
Movt aur Zindegi	Zamanah	Mart 1913
Amavas ki Rat	Zamanah	Nisan 1913
Nigahnaz	Zamanah	Mayıs 1913
Milap	Zamanah	Haziran 1913
Darue Telh	Hamdard	17 Temmuz 1913
Andheyra(Praym Paççisi)	Zamanah	Temmuz 1913
Sırf Eyk Avaz(Pr.Paççisi)	Zamanah	Ağustos-Eylül 1913
Nan ka Zemindar	Zamanah	Ekim 1913
Namek ka Daruga(Praym Paç.)	Hamdard	Ağustos 1914
Anath Larki	Zamanah	Haziran 1914
Hun Sufeyd(Praym Paççisi)	Zamanah	Temmuz 1914
Sadae Ham	Hamdard	Ağustos 1914
Şikari Rackumar	Zamanah	Ağustos 1914
Samet-e Ağmal	Zamanah	Eylül-Ekim 1914
Paçtava	Zamanah	Kasım 1914
Husn-e İntihab	El Asr	Aralık 1914
Marham	Zamanah	Ocak 1915
Gayret ki Katar	Zamanah	Temmuz 1915
Karamon ka Phal	Hatib	7 Ağustos 1915
Beyti ka Dhan	Zamanah	Ekim 1915
Do Bhai	Zamanah	Ocak 1916
Niyki ki Saza	Sersuti	Mart 1916
Pançayat	Zamanah	May-Haziran 1916
Ser Pur Gurur	Zamanah	Ağustos 1916
Cagnu ki Çamak	Zamanah	Ekim 1916
Dhuka	Zamanah	Kasım 1916
Racput ki Beyti	Zamanah	Ocak 1917
Darvazah	El Nazir	Ocak 1917
Subah-e Husn	Zamanah	Mart 1917
Muş'il-e Hidayat	Zamanah	Mayıs 1917
İman ka Feyslah	Azad	Temmuz 1917
Dard aur Deva	Zamanah	Eylül 1917
Durga ka Mandar	Zahirah	Kasım 1917
Kaptan	Zamanah	Aralık 1917
Bazyaft	Tehzib-e Nisvan	May-Haziran 1918

Fath	Zamanah	Nisan 1918
Burhi Kaki	Tehzib-e Nisvan	25 Mayıs 1918
Kurbani	Sersuti	Mayıs 1918
Rah-e Hidmat	Zamanah	Haziran 1918
Cançal	Tehzib-e Nisvan	3 Ağustos 1918
Zincir-e Havas	Kehkeşan	Eylül 1918
Hac Ekber	Kehkeşan	Ekim 1918
Hancar-e Vefa	Zamanah	Ekim 1918
Bank ka Diyvala	Kehkeşan	Şubat 1919
Suteyli Man	Kehkeşan	Haziran 1919
Hab-e Perişan	Kehkeşan	Ağustos 1919
Hun Hurmat	Subh Umid	Eylül 1919
Defteri	Subh Umid	Ekim 1919
İbret(Hab-o-Hayal)	Praym Purnema	1919
Banasri	Kehkeşan	Ocak 1920
Atma Ram	Zamanah	Ocak 1920
İnsan ka Mukaddem Farz	Savadiş	Mart 1920
İslah	Kehkeşan	Nisan 1920
Muhr Padar	Zamanah	Temmuz 1920
Bad Ez Murg	Subh Umid	Eylül 1920
Rue Siyah	Subh Umid	Ekim 1920
Nuk Chunk	Zamanah	Eylül 1920
Maraz-e Mubarak	Praym Battisi	1920
Bang Sehr	Praym Battisi	1920
Ruh-e Hayat	Zamanah	Ocak 1921
Aciyb Holi	Savadiş	Mart 1921
Muammah	Zamanah	Mart 1921
Dost-e Gayb(Hab-o-Hayal)	Zamanah	Nisan 1921
Lal Fiyta(Hab-o-Hayal)	Zamanah	Temmuz 1921
Lag Dant	Zamanah	Temmuz 1921
Felsefe ki Muhabbet(Hab-o-Hayal)	Hazar Dastan	Ekim 1921
Muth(Hab-o-Hayal)	Zamanah	Ocak 1922
Tahrik-e Hayr	Humayun	Nisan 1922
Şikesti ki Feth(Hab-o-Hayal)	Maryada	Mayıs 1922
Bezm-e Perişan	Zamanah	Haziran 1922
Tahaffuz-e Hukuk	Madhuri	Temmuz 1922
Sanp ki Maşukah	Hazar Dastan	Ağustos 1922
Fikr-e Dunya	Madhuri	Ağustos 1922
Talif Kalub	Tehzib-e Nisvan	23 Eylül 1922
Davet-e Şiraz	Hazar Dastan	Ekim 1922
Husn-e Zan	Zamanah	Ekim 1922
Pur Dasnaskar	Madhuri	Aralık 1922
Definah	Hazar Dastan	1922
İmtihan	Çand	Ocak 1923

Raciyah-ye Bhakt	Madhuri	Şubat 1923
Beyr-e Kainat	Sersuti	Nisan 1923
Mecburi	Çand	Nisan 1923
Gerd Rah	Çand	Haziran 1923
Ab Beyti	Madhuri	Temmuz 1923
Abhuşin	Madhuri	Ağustos 1923
İntikam	Zamanah	Ekim 1923
Satyah Garh	Madhuri	Aralık 1923
Buram	Hindi Praym Paççisi	
Seylani Bandar	Madhuri	Şubat 1924
Nizul-e Bark	Madhuri	Mart 1924
Rah-e Necat	Madhuri	Nisan 1924
Mukti Dhan	Madhuri	Mayıs 1924
Ubha Gan	Çand	Haziran 1924
Neyra Şeymah	Çand	Temmuz 1924
Bhut	Madhuri	Ağustos 1924
Udhar	Çand	Eylül 1924
Tovbah	Madhuri	Eylül 1924
Şatranç ki Bazi(Hab-o-Hayal)	Madhuri	Ekim 1924
Meya-ye Tefrih(Hab-o-Hayal)	Madhuri	Kasım 1924
Sava Seyr Gehiyun	Çand	Kasım 1924
Teyntar	Çand	Aralık 1924
Dikri ke Rupe	Madhuri	Ocak 1925
Dikkar	(Vardat) Çand	Şubat 1925
Tehzib ka Raz	Madhuri	Mart 1925
Hasrat	Çand	Mart 1925
Viyru Haram	Madhuri	Nisan 1925
Vişivas	Çand	Nisan 1925
Man ka Dil	Çand	Temmuz 1925
Bhare ka Tattu	Madhuri	Temmuz 1925
Cennet ki Diyyi	Çand	Eylül 1925
Çori	Madhuri	Eylül 1925
Soza	Çand	Ekim 1925
Leyla	Sersuti	Ocak 1926
Niyç Zat ki Larki	Çand	Ocak 1926
Talif	Madhuri	Şubat 1926
Kazza ki	Madhuri	Nisan 1926
İizam	Madhuri	Ağustos 1926
Sampantak Mute Ram Şastri	Madhuri	Eylül 1926
Ram Leyla	Madhuri	Ekim 1926
Davet	Sersuti	Ekim 1926
Bihıştkar	Çand	Aralık 1926
Dindari	Madhuri	Aralık 1926
Bare Babu	Baharistan	Şubat 1927

Misti aur Muafi(Hab-o-Hayal)	Madhuri	Mart 1927
Nagmah Ruh	Nireng-e Hayal	Mart-Nisan 1927
Nahl-e Ummid(Hab-o-Hayal) Madhuri	Nisan	1927
Mandar	Çand	Mayıs 1927
Sucan Bhagt	Madhuri	Mayıs 1927
Musta'ar Çhari	Madhuri	Temmuz 1927
Actress	Madhuri	Ekim 1927
Mezar-e Aşk	Murakka	Ocak 1928
Mute Ram Ci Sastri	Madhuri	Ocak 1928
Mantar(Meyre Bihterin Afsanah)	Zamanah	Şubat 1928
Do Sakhyan	Madhuri	Mayıs 1928
Şuddahhi	Hab-o Hayal	Nisan 1928
Hudi	Hak Parvanah	Nisan 1928
Nadan Dost	Hak Pervanah	Nisan 1928
Suhag ka Cenazah	Madhuri	Temmuz 1928
Daruga ki Serguzeşt	Madhuri	Ağustos 1928
Abhlaşa	Madhuri	Ağustos 1928
Hanah-ye Berbad	Madhuri	Kasım 1928
Behti	Nireng-e Hayal	Aralık 1928
Keşmakeş	Madhuri	Aralık 1928
İstifa	Bharat Tindru	Aralık 1928
Kaffarah	Sersuti	Ocak 1928
Zillet	Madhuri	Şubat 1928
Guli Danda	Hens	Şubat 1928
Neyayah	Madhuri	Mart 1928
Fatihah	Vişal Bharat	Mart 1928
Purotyatra	Madhuri	Nisan 1928
Man	Madhuri	Temmuz 1928
Kanuni Kumar	Madhuri	Ağustos 1928
Gami	Mutavlah	31 Ağustos 1928
Alahadagi	Madhuri	Ekim 1928
Hanah-ye Damad	Madhuri	Ekim 1928
Hiraz-e Can	Vişal Bharat	Aralık 1928
Ghasvali	Madhuri	Aralık 1928
Ansuon ki Holi	Praym Titrah	1929
Cihad	Praym Phul	1929
Mazar-e Ulfet	Maya	Ocak 1930
Dihkkar	Madhuri	Şubat 1930
Culus	Hens	Mart 1930
Subhagi	Madhuri	Mart 1930
Biyvi se Soher	Madhuri	Nisan 1930
Samaryatra	Hens	Nisan 1930
Şarap ki Dukkan	Hens	Mayıs 1930
Pus ki Rat	Madhuri	Mayıs 1930

Suhag ki Sarhi	Avşa	Mayıs 1930
Miyku	Hens	Haziran 1930
Savpan	Dunya	Temmuz 1930
Tirsul	Praym Çalisi	1930
Band-e Darvazah	Praym Çalisi	1930
Diyvi	Praym Çalisi	1930
Kavm ka Hadim	Praym Çalisi	1930
Ceyl(Jail)	Hens	Kasım 1930
Vatan ki Kıymet	Nireng-e Hayal	Ocak 1931
Anmar	Madhuri	Ocak 1931
Aşyan-e Barbad	Hens	Şubat 1931
Garib	Madhuri	Şubat 1931
Duipur Singh	Hens	Mart 1931
Ahiri Calsah	Hens	Nisan 1931
Holi ka Aphar	Madhuri	Nisan 1931
Deminstreytşin	Perima	Nisan 1931
Tahrik	Vişal Bharat	Mayıs 1931
Tulug-e Muhabbet	Hens	Haziran 1931
Ahir-e Tuhfah(Katl)	Çandan	Ağustos 1931
Tavan	Hens	Eylül 1931
Dusri Şadi	Çandan	Eylül 1931
Malkan	Vişal Bharat	1931
Nacat (Katl)	Vişal Bharat	Eylül 1931
Adib ki İzzat	Hens *	Kasım 1931
Savat (Supta Suruc)	Vişal Bharat	Aralık 1931
Ziyar ka Dubba	Madhuri	Mart 1932
Şikvah-o Şikayat	Hens	Nisan 1932
Kutsa	Cageran	Temmuz 1932
Chanki	Cageran	Ağustos 1932
Thakur ka Kanvan	Cageran	Ağustos 1932
Kusum	İsmet Salgirah Number	Ağustos 1932
Damel ka Kaydi(Vardat)	Hens	Kasım 1932
Bed Nasib Man	Çand	Kasım 1932
Roşni	Adbi Dunya New	Kasım 1932
Zad-e Rah,Perirna aur Aynah-e Kahaniyan(Vardat),	Lagova, Perir aur Aynah Kahaniyan	1932
Kayar	Vişal Bharat	Ocak 1933
Neyvar(Vardat)	Hens	Ocak 1933
Veşya	Çand	Şubat 1933
Risk Sampadak	Cageran	Mart 1933
Masum Bağçe	Hens	Nisan 1933
Neiy Biyvi	Afsanah	Mayıs 1933
İksir	Çand	Mayıs 1933

Kaydi	Hens	Temmuz 1933
İydgah	İsmet Salgirah	Kasım 1933
Dil ki Rani	Çand	Kasım 1933
Naşah	Rahnuma-e Talim	Ocak 1934
Sukun-e Kalb	Bharti	Şubat 1934
Munuvart	Hens	Mart 1934
Cadu	Hens	Mayıs 1934
Riyasat ka Diyvan	Hens	Mayıs 1934
Dudh ki Kıymet	Hens	Temmuz 1934
Pandit Mute Ramki Dayiri	Cageran	Temmuz 1934
Muft Karam Vaştan	Hens	Ağustos 1934
Kahr Huda ka	Hens	Ekim 1934
İnsaf ki Pus	Çand	Kasım 1934
Bare Bhai Sahab	Hens	Kasım 1934
Mesti	Ahir-e Tuhfah	
Katil	Ahir-e Tuhfah	
Vefa ki Diyvi	Ahire-e Tuhfah	
Savang	Camia	Ocak 1935
Vefa ki Diyvi	Çand	Nisan 1935
Vefa ki Divta	Hens	Nisan 1935
Latary(Vardat)	Hens	Haziran 1935
Zaviyah-ye Nigah	Çand	Ağustos 1936
Peyr Paçi	Madhuri	Ekim 1935
Lateng	Hens	Ekim 1935
Kafan	Camia	Aralık 1935
Hakikat(Vardat)	Adbi Dunya	Aralık 1935
Mis Padma(Vardat)	Zadrah	Mayıs 1936
Holi ki Çhati(Vardat)	Zadrah	Mayıs 1936
Do Behenin	Madhuri	Ağustos 1936
Rahsyah	Hens	Eylül 1936
Kaşmiri Seyb	Hens	Eylül 1936
Kırket Maç	Zamanah	Temmuz 1938
Gam Na Dari Bezincir	Vardat	Kasım 1938
Anubhu	Mansurur 1	Bilinmiyor
Babaci ka Bhuc	Mansurur 2	Bilinmiyor
Eyk Anç ki Kasar	Mansurur 3	Bilinmiyor
Praym ki Holi	Kefen	Bilinmiyor
Curmanah	Kefen	Bilinmiyor
Saççaiy ka Apher	Mansurur 4	Bilinmiyor
Motor ki Çhanitin	Mansurur 4	Bilinmiyor
Yeh Bhi Naşah Vobhi Naşah	Kefen	Bilinmiyor
Veyra Giyah	Savadişa	Bilinmiyor
Aşık-e Nedamet	Kehkeşan	Ocak 1920
Ab-e Hayat	Subh Ummid	Mart 1920

Sag-e Leyla
Apne Fan ka Ustad

Adib
Zamanah

Nisan 1913
Eylül 1916

SONUÇ

293 eser vermiş olan Praym Çand, eserlerinde Hindistan toplu-
munda yaşanan gerçekleri gözler önüne sererken siyasî, sosyal ve to-
plumsal ekonomik bunalımlar ile bunların doğurduğu faiz, rüşvet, vergi,
işsizlik, fakirlik, kadınların maruz kaldığı haksızlıklar gibi pekçok konuya
temas etmekle yalnızca Hindistan insanıyla sınırlı kalmadığını da
göstermiştir.

Ülkesinin bağımsızlığı için, Mohandas Gandhi'nin Satyagraha adını taşı-
yan, Henry Thoreau orjinli pasif direniş hareketinde fiilen yer alan ve bu uğurda
memuriyetten istifa eden Praym Çand, son dönem eserlerinde isyan unsurunu
sıkça işlemiş ise de tam anlamıyla barış yanlısıdır.

Yazarın yaşadığı dönemde Hindistan'da yaşanan sivil iteatsızlık, ferdi
veya organize isyan, vatan karşı bağımsızlık adına bir görev olmuştur. Praym
Çand'ın hikâyelerinden başlarını yükselten kahramanlar; Hindu kastı altında
ezilen insanlar, İngiliz Emperyalizmi'ne maruz kalan Hindistanlılar ve Türk Delhi
İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra haklarını kaybeden müslümanlardır. Bu
karakterler aynı zamanda ülkenin de gerçek kahramanlarıdır.

Genç yaşta atıldığı edebiyat alanında kalbinin, kişisel arzu ve elemleri
yerine, fikri ve toplumsal konularda insanların yaşadığı ıstırap ve ihtiyaçları dile
getirmiş olan yazar Hindistan edebiyat tarihinde dikkate değer bir edebiyatçı
olarak yerini daima koruyacaktır.